

Aflæsning af himlen

Af Claus Houlberg
Astrologisk Akademi

Renæssancekongen Frederik II beordrede udgivelsen af den første dansksprogede og dansk forfattede bog om astrologi. Han bestilte den hos Tycho Brahe på Hven og tænkte den som en folkebog, der skulle udkomme i et vældigt oplag på 2000 eksemplarer. Den blev skrevet og så dagens lys i 1591, men uheldigvis besluttede den netop tiltrådte og meget nidkære pave Sixtus V at lyse astrologien i band i 1585. Tycho Brahe vovede derfor ikke at udgive bogen i sit eget navn, og lod den udkomme som forfattet af hans assistent, den fynske læge Peder Flemløse.

Denne beskrivelse kan ligne starten på endnu en fantasifuld roman af Dan Brown, men er historiske fakta og dele af det materiale, som Astrologisk Museum nu samler ind om dansk astrologis historiske rødder. Denne historie er endnu aldrig blevet skrevet, hvilket står som en mangel i dansk historieforståelse, navnlig med hensyn til renæssancens tankegang. Måske har denne mangel haft rod i de samme fordomme, som fik det 19. århundredes historikere til at pege fingre ad Auguste Bouché-Leclercq, da han som den første moderne historiker skrev om emnet i sit hovedværk 'L'histoire de la Divination' fra 1886-89.

Folkebogen

Frederik den Andens folkebog fik titlen 'En elementisk og jordisk Astrologia' og var en lille bog i lommevenligt format, sirligt sat og trykt på Tycho Brahes eget trykkeri på Hven. En nutidig astrolog vil imidlertid blive yderst overrasket ved at læse den, da indholdet på ingen måde ligner, hvad vi i dag ville forvente af et sådant værk. Bogen er ordnet i kapitler, der indeholder en lang række vejrværter, nærmest meteorologiske husråd. Interesserede kan studere den lille bog nærmere på Digitalt Internetarkiv for Dansk Astrologi – <http://dida.asmu.dk> – hvor den ligger i sin helhed sammen med en række andre sjældnere værker. Her er et par eksempler på indholdet (1. kapitel, afsnit VII og IX):

"Lader Solen sig see Ildrød eller lidet Purpur farffuet udi Nedgangen efter Regn, da gaar den neste efterfylgendis Dag bort foruden Regn."

Naar den opstigende Sol, foraarsager en Regnbøffue mod Nedgangen staaendis, huilcket skeer om Morgen, da giffuer hun it Tegen til smuct wæir, endog det heender sielden at der kand undertijden komme en liden Ilings Regn."

Talen er altså rent teknisk om den dencenderende Sol og den ascenderende Sol, men koblet til iagttagelser om vejret. En tankegang, der er fjern fra moderne astrologi. Årsagen til denne udformning skal søges i renæssancens kosmologi, som rækker tilbage til oldtidens Aristoteles, den geniale filosof, der var samtidig med Alexander den Store (ca. 350 f.Kr.). Ifølge Aristoteles bestod himmelrummet af to sfærer. Den ene sfære lå inden for Månens bane og indeholdt alt, der kunne bevæge sig. Den anden lå uden for Månens bane, og alt heri lå helt fast. Et verdensbillede, der holdt hele vejen op til renæssancen, hvor Tycho var med til at slå det i stykker

Frederik den II

med sine iagttagelser og beregninger af kometers baner.

Astronomi og meteorologi

Det var altså på den tid et etableret faktum, at al aflæsning af himmelrummet kunne kaldes astrologi. Aflæsning af vejrfænomener og stjernetydning var ubesværet et og det samme. Selve ordet 'meteorologi', kan betyde læren om meteorer eller alt, der er 'højt på himlen', som ordet rent sprogligt betyder. Meteorologi i moderne forstand skal vi et par hundrede år længere frem i historien for at møde, og det netværk af systematiske vejriagttagelser, vi kender nu, opbygges først i løbet af det 19. århundrede. Vejroptegnelser påbegyndes imidlertid allerede af Tycho Brahe ude på forskningscenteret på Hven. De første resultater heraf blev året efter pavens bandlysning offentliggjort af en anden af Tychos assistenter, Elias Olsen Morsing, i værket 'Diarium Astrologicum et Metheorologicum' (1586). Igen ønskede Tycho ikke selv at stå som forfatter, og hans efterladte brevvekslinger viser, at han af lærde ude i Europa høstede ros for sin klogskab heri.

Når vi her taler om 'astrologi', så er det altså ikke nødvendigvis astrologi i moderne forstand, vi taler om, end ikke i nogen populær forstand. Et naturligt spørgsmål rejser sig da om, hvordan astrologien herhjemme blev til den astrologi, som vi i dag kender, samt ikke mindst hvornår dette skete? Den historie er endnu aldrig blevet fortalt og venter på sin akademiske udredning, og de første brikker til puslespillet bliver lagt af Astrologisk Museum. Disse brikker er løbende blevet offentliggjort i det lille informationsbrev, SOPHIE (opkaldt efter Tychos lillesøster), som gratis distribueres fra asmu.dk, museets hjemmeside. Især må det nævnes, at det nationale renæssanceår 2006 blev brugt til at skrive de første biografier om astrologer fra astrologiens første periode herhjemme. Flere af dem var professorer og andre ansete akademikere, og der er blot fjorten, vi til dato kender værker af. Eksempelvis de højt begavede, men yderst knarvorne Dybvad'er, Jørgen og Christoffer, der var henholdsvis far og søn. De var estimerede i udlandet og herhjemme frontkæmpere for indførelse af tital-systemet og af matematikundervisning i borgerskolerne, men de led begge en krank skæbne. Den ene døde vanæret og i dybeste armod, den anden i fængslet i Blåtårn på grund af politisk åbenmundethed. En egentlig historieskrivning omkring disse farverige skikkelser og hele det astrologiske miljø på Københavns Universitet i renæssancen savner vi endnu at se.

Astrologen Tycho Brahe

Institutionen Astrologisk Museum blev stiftet en råkold februardag i 1999. Formålet var, og er fortsat, at give offentligheden et dokumenteret kendskab til astrologien som fag og som sociohistorisk fænomen. I stiftelsesåret blev museet ved en international kongres i New York erklæret som verdens første af sin art, og det har nu brugt de første ti år af sin eksistens til uden offentlig støtte af nogen art at opbygge sine samlinger. Desuden har det etableret sig som videncenter ved at katalogisere, systematisere og formidle

det indsamlede materiale. En nyere del af dette virke handler om oversættelse og publicering af Tycho Brahes astrologiske skrifter. Et ganske omfattende arbejde, da der findes et par hundrede siders materiale på renæssancelatin i Tychos samlede værker, *Opera Omnia*, udgivet af J.L.E. Drejer i begyndelsen af det tyvende århundrede. Ud over hvad der ellers må ligge fra den flittige mands hånd i Det Kgl. Bibliotek eller i andre arkiver.

En del af det publicerede materiale består af over et hundrede horoskoper, beregnet og opstillet af Tycho selv. En halv snes stykker er udarbejdet for kongelige personer, herunder Frederik den Andens tre sønner, Ulrik, Hans og tronfølgeren Christian, men langt de fleste er astrologiske vejrkort. Da meteorologi og stjernetydning endnu ikke var adskilte discipliner, så var meteorologisk astrologi et fuldstændig selvfølgelig arbejdsområde. Især da den gældende opfattelse var, at himlens fænomener influerede stærkt på al sygdom. På den måde blev meteorologiske studier en del af de medicinske studier, som Tycho var meget optaget af. De blev kaldt Spagyriske Alkymi, men var faktisk en spirende iatrokemi, dvs. syntetisk medicin fremstilling. Et område, der var grundlagt et halvt århundrede før af Tychos store forbillede, Paracelsus. Som iatrokemiker benyttede Tycho også uorganiske stoffer i sine mediciner, som han ofte uddelte gratis til trængende. Denne kemi var et brud med eller rettere en udbygning af den aristoteliske medicin, der alene anvendte organiske naturstoffer.

Hvis man ser nærmere på hans astrologiske arbejde, så ser det horoskopteknikken oven i købet ud til, at Tycho brugte nogle lidt usædvanlige metoder, så også på dette felt var han innovativ. Blandt andet anvendte han Octotopos, oldtidens ottehus-system, som til meteorologisk brug ser ud til at have været hans foretrukne teknik sammen med Syzygiske Horoskoper, dvs. fuldmånehoroskoper. En arbejdsform, han delte med sin bedste ven, århusianeren Johannes Pratensis, som Tycho boede sammen med i mange år, efter han immatrikulerede på Københavns

Universitet allerede som trettenårig. Samme Pratensis udgav faktisk den første dansk forfattede astrologibog nogensinde, men den var ikke på dansk. Den var forfattet på datidens akademiske sprog, latin, og havde titlen 'Prognosticon Astrologicum super Revolutiones Planetarum Syzygias ad annum 1566'.

Astrologiens vej til Danmark

Det er almindeligt anerkendt blandt moderne historikere, at astrologiens vuggestod i Mesopotamien, og at den horoskopiske astrologi tog form omkring Alexander den Stores tid ca. 350 f.Kr. Forunderligt nok ser dansk astrologi imidlertid først ud til at tage sin begyndelse med renæssancen og mere præcist Reformationen i 1536. Altså knap et par tusind år senere. I den mellemliggende periode havde der været hellenistisk astrologi op til Romerrigets fald i det femte århundrede, fulgt af en opblomstring af arabisk-persisk astrologi, indtil der atter er astrologi i Europa fra det trettende århundrede og frem. Alligevel tog det yderligere et par hundrede år derefter, før den vandrede fra Sydeuropa til Norden. Det sker tilsyneladende først, da bogtrykkerkunsten for alvor afstedkommer fremvækst af biblioteker og universiteter i hele Europa. Københavns Universitet er på denne måde stiftet i 1479, kun tredive år efter Gutenberg's opfindelse, men blev radikalt omlagt af Christian III ved Reformationen. Derfor er det hans kontrafej, der pryder universitetets segl i dag.

Astrologien kom altså nu til Danmark, men blev aldrig et universitetsfag herhjemme, selv om den var det ved en række universiteter over hele Europa. Faktisk blev den sidste lærestol i faget nedlagt så sent som i 1770 på det pavelige universitet i Salamanca i Spanien. Astrologien kom på denne måde meget sent til Norden, men til gengæld varede den også kort, kun hundrede år, idet Christian den Fjerde udstedte et totalforbud mod astrologiske forudsigelser i 1634. Angiveligt fordi han blev forskrækket over en korrekt prognose fra sin hofastrolog, præsten Niels Helvad, der på dato forudså døds-

fald for en af hoffets adelsmænd. Dermed lukkede og slukkede kongen for dansk astrologi på akademisk niveau. Efter den tid overlevede den kun som folkelige månedsvers, små almanakker med husråd og anden 'accidentia' hos bogtrykkerne.

Moderne astrologi

Tiden efter Christian den Fjerdes forbud kaldes af astrologer for 300-årsnatten, for der opstod nu et vældigt hul, som varede frem til 1925, hvor den første danske bog om emnet siden renaissanceen udkom. Det var frimureren Ove Rosmon, der udgav 'Astrologi og symbolik' på Co-Frimureriets eget forlag. Rosmon var et kunstnernavn for kunstmaleren og operasangeren Ove Vilhelm Rasmussen fra Fyn, og han blev den mest markante skikkelse i dansk astrologi de næste mange årtier. Først med ham kan man sige, at dansk astrologi begynder at ligne det, vi i dag forstår ved faget. Men også Ove Rosmon var på sin egen måde atypisk, for ti år senere udgav han den første danske bog nogensinde om 'Esoterisk Astrologi', dvs. sjælelig astrologi, et emne der stadig i dag kan vække kontrovers blandt astrologer. Faktisk skal vi i efterkrigsårene helt frem til Elvis gennembrud midt i 50'erne, før astrologibladet 'Stjernerne' udkommer, og der tegner sig et andet billede. Her sætter Irene Christensen under pseudonymet 'Fru Stella' den nye standard for astrologisk formidling og i realiteten for hele eftertidens populærastrologi. Dette blad er nu ubrudt udkommet i over et halvt århundrede og har dermed slået rekorden

herhjemme, der ellers tilhørte Christian den Fjerdes hofastrolog, Niels Helvad, der i 44 år udgav sit 'Prognosticon Astrologicum' frem til forbudet i 1634.

Først med de personlige computeres fremmarch i 1980'erne sker der imidlertid et radikalt nybrud. Et horoskop er som bekendt en tegning af rummet på et bestemt tidspunkt og et bestemt sted, hvilket kræver en del beregninger at udføre korrekt. Med computer var det lige pludselig ikke længere en astronomisk bedrift at lave et horoskop. Dermed kunne astrologerne begynde at koncentrere sig om tydingen, og vi ser derfor starten på det, som nogle historikere kalder astrologiens guldalder herhjemme. Foreninger, skoler og faglitteratur skyder op som paddehatte efter regn. Denne udvikling er i sig selv bemærkelsesværdig og mangler at blive ordentligt beskrevet. Samtidig sker imidlertid det virkelig radikale nybrud i form af den psykologiske astrologi, der bryder med den klassiske skæbnetro og determinisme. Den forbinder astrologien med personlig udvikling eller karakterforædling, som det hed i ældre bøger, og vi ser en helt ny litteratur vokse frem. En række moderne forfattere som Liz Greene, Donna Cunningham, Howard Sasportas med flere skriver nye klassikere, som i dag stort set har fortrængt al ældre litteratur på de astrologiske uddannelser.

Doktorafhandlinger

Dermed er vi ankommet i vor tid. Endnu mangler mange detaljer og mange under-

søgelser af hændelsesforløb og personer, men de første grundsten er lagt til seriøse studier af dansk astrologi som historisk fænomen. To danske ph.d.-afhandlinger om divination har de seneste par år lagt nogle akademiske grundsten, baseret på sociologiske og religionshistoriske studier. Det drejer sig om Kirstine Munks undersøgelse fra 2006, *The Signs of the Times*, som omhandler danske astrologers konsultationer ud fra spørgsmålet "Hvad får moderne mennesker ud af at gå til astrolog?" Desuden har vi Anders Lisdorfs undersøgelse fra 2007 af astrologiens udbredelse, *The Dissimination of Divination*, hvor den viser sig at følge epidemiologiske mønstre. Som supplement er der i 2008 af Lars Steen Larsen udkommet en ph.d.-afhandling fra Lunds Universitet om 'Western Esoterism' – et emne, der blandt andet berører vitale dele af astrologiens idehistorie [Anmeldes i dette nummer af Horoskopet].

Historisk set blev astrologien udstødt ved dannelsen af Videnskabernes Selskab i 1666, men den er omsider ved at blive anset som blot et emne blandt mange andre. Et emne, man kan undersøge nøgternt, baseret på tilgængeligt materiale, ganske som historikeren Auguste Bouché-Leclercq tillod sig at gøre i sin tid, da hans hovedværk blev udgivet. Der er intet vundet ved uvidenhed, og studier af astrologiens udvikling lægger endnu en facet til forståelsen af europæisk kultur – og mere specifikt af den danske kulturs udvikling frem til, hvor vi står i dag. ■